EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH
Innovative Academy Research Support Center
UIF = 8.1 | SJIF = 5.685 www.in-academy.uz

O'ZBEK VA RUS TILIDA QARATQICH KELISHIGINING O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI

[1] Janabaeva Nilufar, [2] Xushanov Alisher Oydin o`g`li

[1] Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, Turkiy tillar fakulteti, O’zga tilli guruhlarda o’zbek tili yo’nalishi 1-bosqich talabasi

[2] Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, Turkiy tillar fakulteti O’zga tilli guruhlarda o’zbek tili ta'lim yönalishi 4-bosqich talabasi

https://doi.org/10.5281/zenodo.7227899

ARTICLE INFO

Received: 03rd October 2022
Accepted: 10th October 2022
Online: 19th October 2022

KEY WORDS

O'zbek tili, rus tili, kelishik, so'zlar, qaratqich kelishigi

ABSTRACT

Ushbu maqolada o'zbek tilidagi va rus tilidagi qaratqich kelishigining o'xshash va farqli taraflari haqida so`z yutiladi.

O'zbek tilidagi kelishiklarni bilgan inson rus tilidagi so'zlarni ham tushinishi tez va oson bo'ladi. Rus va o'zbek tillarida 6 ta kelishik bor. Ular bir-biridan qo'shimchalari, predloglari, gapda kelgan ma'nosiga ko'ra bir biridan farq qiladi.6ta kelishikdan qaratqich kelishigining o'xshash va farqli jihatlarini ko'rib chiqamiz.

O'zbek tilida qaratqich kelishigi ning qo'shimchasini oladi. Birlik va ko'plikda ham shu ko'rinishda boladi. Masalan: onam -onamning

Akam akamning

Stol-stolning

Stollar-stollarning daraxt-daraxtning, daraxtlar-daraxtlarning kabi usulda Rus tilida qaratqich kelishigini ifodalash uchun turli xil affikslardan foydalaniladi. Agar rus tilidagi so'z birlikda, undosh va sredniy rodda bolsa a, я, qo'shimchalarini oladi. Masalan:

Студент-студента

Врач-врача

Солнце-солнца

МесТо-Места Ko'plikni ifodalashda uchun ham turli xil qo'shimchalardan foydalaniladi va bunda rodlar ahamiyatga ega emas O'zbek tilida esa rodiar bundan mustasno.

Masalan студент, аудитория, море sozlarini olib garaydigan bo'lsak ularni ko'plik shakliga keltirib olamiz студенты, аудитории моря Rus tilining Qaratqich kelishigini ko'plik shakliga keltirish uchun rodlar ahamiyatsiz студенты студентов

Аудитории -аудиторией

Моря-морей.

Rus tilidagi gaplarda qaratqich kelishigi predlogli va predlogsiz bolib keladi.

Predloglarsiz holatini ko'rib chiqsak:

1.Biror narsaning kimga tegishli ekanligini ko'rsatish uchun

Masalan: это ручка студента

Bu talabaning rychkasi

Это дом Сарвара

Bu sarvarning uyi

2 Tarif ifodasi uchun

Это кабинет физики

Bu fizika xonasi
Это кабинет директора
Bu direktorning xonasi 3. Narsaning bir qismini ko'rsatish uchun
Дайте мне кусочек мяса
Go'shtning bir qismini bering
Мы гуляли в центре города
Biz shahar markazida sayohat qildik
O'zbek tilida 3 ta qalam, 2 ta ruchka deb aytsak bu bosh kelishikda boladi yani qaratqich kelishikda emas Jekin rus tilida narsalarning sonini ifodalash uchun qaratqich kelishigiga ega bo'ladi
Qiziqarlisi shundaki rus tilida narsalarning sonini ifodalashda qaratqich
kelishigida 2,3,4, sonlari birlikda 5 dan yuqorisi esa ko'plikda qo'llaniladi.
Masalan:
2 карандаша 3 ручки,4 книги
5 dan boshlab ko'plikda bo'ladi.
5 карандашей, 6 ручек,8 книг
Bundan tashqari много мало,несколько, нет, не будет, не было so'zlari gapda qaratqich kelishigida keladi ya'ni shu so'zlardan keyin kelgan so'zlar qaratqich kelishigida keladi
Masalan:
1.В аудитории было много студентов
2. У меня нет книги
3.Сегодня у меня не было времени
Qaratqich kelishigi rus tilida sanalami ifodalashda ham qo'llaniladi
Masalan,А.С.Пушкин родился 1766 года
Ikkita tilning katta farqi shundaki rus tilida qaratqich kelishigining prediogli
shakllari ham mavjudligidadir o'zbek tilida esa predloglar mavjud emas. Rus tilining Predlogli qaratqich kelishigi quyidagi hollarda qollaniladi:
1.O'rin joyni ifodalashda qo'llaniladigan predloglar.Ular qayerda? degan so'roqga javob bo'ladi.
Predloglari околоу, вокруг, посреди до недалеко от напротив,внутри
Masalan: Наш дом находится напротив магазина
Наша школа находится около дома
2. Harakatning yo'nalishini ifodalovchi predloglar: из, сот. Masalan от кого вы спрашивали где живет Алексей?
Я приехал из Ташкента.
3. Harakatning vaqtini ifodalashda
Predloglar до, после, с
Masalan: я ходила в дом после урока. Мы работаем с восьми до шести
Shuningdek,mana shu predloglardan kelgan so'zlar qaratqich kelishigida bo'ladi.
Xulosa qilib aytganda, har ikkala tilda ham 6 ta kelishik bo'lib, ular bir biridan gapda kelgan o'rni va ma'nolari bilan farq qiladi.Rus tilining qaratqich kelishigi murakkabrok,yani ularning birlik va ko'plikda ifodalanishi,predlogli va predlogsiz holatlari mavjud. Bunday holatlar ularning gapda kelgan ma'nolariga qarab farqlanadi.

References:

1. Nargiza Erkaboyeva " O'zbek tilidan ma'ruzalar to'plami" YOSH KUCH -2019
2. www.idum.uz sayti, 2012-2022